

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

Company Man: Thirty Years of Controversy and Crisis in the CIA**John Rizzo, Scribner, New York, 2014, 320 p.**

Recenzie de Daniela Bacheș

O lectură obligatorie conform fostului director al CIA, George J. Tenet, cartea lui John Rizzo, *Company Man: Thirty Years of Controversy and Crisis in the CIA*, se încadrează în categoria memoriilor publicate din ultimul deceniu de către foști reprezentanți ai administrației americane care au lucrat pentru serviciile de informații. Spre deosebire de celelalte mărturii, cartea lui Rizzo este rezultatul activității autorului în cadrul CIA, de-a lungul unei cariere de peste 30 de ani, în calitate de avocat și consilier juridic, introducându-l pe cititor, fie că este un amator, un profesionist sau un cercetător în domeniul studiilor de intelligence, într-o cultură organizațională ce-i este revelată prin intermediul narațiunii.

Rizzo a fost martor la evoluția CIA-ului și a comunității de informații americane sub conducerea a 11 directori și de-a lungul unor momente cheie din istoria modern a Statelor Unite (de la afacerea Iran-contra la scandalul tehnicilor de interogare a presupușilor teroriști, înainte și după atacurile de la 11 septembrie, precum și cu ocazia diferitelor decizii luate de președinții americani care au marcat relația dintre mediul politic și serviciile de informații).

Formarea sa ca jurist facilitează o mărturie interesantă ce poate fi folosită ca sursă primară tuturor celor care vor să înțeleagă mai bine transformarea organizațională pe care CIA-ul a cunoscut-o, în special cu privire la cadrul legal care i-a influențat statutul public. Deoarece „oamenii sunt, de obicei, foarte puțin conștienți de cultura proprie până când ajung să experimenteze alte culturi sau sunt forțați să se schimbe ei înșiși”¹, perspectiva din interior oferită de Rizzo oglindește rațiunea de a fi a CIA-ului în cadrul comunității naționale și internaționale de intelligence, precum și

¹ A. Balogh, Z. Gaal, L. Szabo, „Relationship between organizational culture and cultural intelligence”, *Management & Marketing Challenges for the Knowledge Society* (2011) Vol. 6, No. 1, p. 96.

punerea sub semnul întrebării a practicilor sale care au stârnit controverse atât în Statele Unite, cât și în străinătate.

CIA, ca multe alte servicii de informații, este o birocrație ce urmează și sprijină procesul decizional și interesele unei țări, croindu-și, totuși, propriile instrumente și căi printre multele schimbări la nivel politic.

Prezentarea transformării agenției este realizată din perspectiva evoluției în carieră a autorului. Cu toate acestea, angajamentul acestuia față de CIA reprezintă un filtru important (de analizat) al evenimentelor, oamenilor și semnificațiilor pe care și le amintește, de multe ori, punctele sale de vedere fiind determinate de o abordare instituțională construită pe rolul său ca „omul Agenției”. Relația instituțională cu administrațiile prezidențiale sau diversele interpelări ale Congresului, aprecierile publice și dialogul cu diferiți actori, toate acestea sunt prezentate, explicate și pozitiv argumentate într-o lumină mai degrabă subiectivă a unei cariere de peste 30 de ani ca avocat în serviciul unei culturi care își are propria rațiune de a fi și este greu accesibilă celor din afară.

Deopotrivă controversată și subiectivă, precum și revelatoare și instructivă, cartea reprezintă un ghid în lumea intelligence-ului și a culturii serviciilor de informații care își negociază zilnic rolul, discursul și acțiunile atât la nivel intern, cât și în interacțiunile cu părțile interesate.

Proiectul *Uniunii de Securitate* al Uniunii Europene

Daniela BACHEȘ

Imediat după evenimentele din 11 septembrie 2001, dar mai ales în contextul atacurilor care au avut loc la Madrid în 2004, discursul european asupra întăririi cooperării și a schimbului de informații a devenit o temă constantă pe agenda de securitate a liderilor europeni și a politicienilor din statele membre. Cu toate acestea, mișcările jihadiștilor s-au dovedit a fi cu un pas înaintea agențiilor de securitate și aplicare a legii atât la nivel național, cât și european. Pentru foarte mulți teoreticieni în domeniul studiilor de securitate și intelligence, explicațiile cu privire la caracterul limitat al cooperării constau, printre altele, în tradiționala lipsă de încredere dintre state, nevoia serviciilor de securitate de a-și proteja sursele, sau motivația născută din competiție a organizațiilor de intelligence de a-și păstra avantajul competitiv.

Totuși, atacurile teroriste care au marcat Europa Occidentală în ultimii doi ani au arătat că limitele unei lupte coordonate împotriva terorismului se datorează, de asemenea, structurii instituționale și cadrului legal ce caracterizează comunitățile naționale de intelligence. Rețeaua europeană de intelligence se bazează pe 28 de comunități de securitate naționale, fiecare dintre acestea fiind caracterizate de legi și practici specifice ce reglementează interacțiunea serviciilor de informații și a instituțiilor însărcinate cu aplicarea legii în diversele state membre.

În luna martie 2016, la o zi după atacurile care au avut loc în Bruxelles, dar în contextul mai larg al amenințării care s-a extins în Europa, președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker a lansat un apel pentru o colaborare mai strânsă între statele membre în vederea combaterii terorismului. Propunerea acestuia, constând în crearea unei „uniuni de securitate originale” pentru a răspunde „fragmentării ce ne face vulnerabili” are ca fundament o serie de idei cheie printre care responsabilitatea comună de a asigura un mediu de securitate, nevoia folosirii în comun a instrumentelor în serviciul

securității atât între statele membre, cât și împreună cu Europol, precum și puterea cooperării în protejarea și securizarea granițelor europene².

Câteva săptămâni mai târziu, Comisia Europeană anunța într-un comunicat de presă realizarea primilor pași către „stabilirea unei Uniuni de Securitate originale și efective în cadrul Uniunii Europene – al cărei principal fundament îl reprezintă Agenda de Securitate Europeană 2015-2020.” O continuarea a Strategiei de Securitate Internă lansată anterior la nivel european, noul document strategic adoptat pe 28 aprilie 2015, reprezintă un cadru director menit să sprijine statele membre ale UE în încercarea de a construi o mai bună coordonare pentru asigurarea securității în actualul context marcat de fenomenul în creștere al radicalizării, violenței și terorismului. Fără a aduce atingere responsabilității suverane în privința securității naționale, o mai mare coordonare într-un cadru european devine o necesitate în lupta împotriva amenințărilor transnaționale. Așa cum a subliniat Prim Vice-Președintele Frans Timmermans, autoritățile responsabile pentru aplicarea legii în toate Statele Membre ar trebui „să gândească de-o manieră europeană și «să acționeze într-un mod european», dat fiind că securitatea internă reprezintă o responsabilitate comună.”³ Și mai sugestivă a fost declarația Comisarului pentru Migrație, Afaceri Interne și Cetățenie Dimitris Avramopoulos, care și-a exprimat convingerea că „Securitatea națională a unui stat membru este securitatea tuturor statelor membre”.⁴

Proiectul Uniunii de Securitate a fost gândit sub forma unui cadru de lucru adresat securității la nivelul comunității, reunind instituții cu atribuții în aplicarea legii din statele membre, scopul fiind prevenirea și lupta împotriva amenințărilor pe care le presupun radicalizarea, întoarcerea luptătorilor străini care au comis sau încurajat acte de terorism prin „realizarea de progrese în ceea ce privește schimbul de informații, sporirea resurselor necesare combaterii terorismului, crearea unei strategii originale și consolidarea acțiunilor de prevenire a radicalizării.”⁵

Conform publicației “Towards a «Security Union». Bolstering the EU’s Counter-Terrorism Response” EPSC Strategic Notes, proiectul Uniunii de Securitate se bazează pe două premise: „fără securitate, nu există libertate”,

² Discours du Président Jean-Claude Juncker à la session plénière du Parlement européen sur la lutte contre le terrorisme suite aux récents attentats. (2016, April 12). Consultat la adresa http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-1369_en.htm

³ European Agenda on Security: Paving the way towards a Security Union. (2016, April 20). Consultat la adresa http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1445_en.htm

⁴ Idem.

⁵ Towards a ‘Security Union’ Bolstering the EU’s Counter-Terrorism Response. EPSC Strategic Notes., Issue 12, 2016, April 20. Consultat la adresa http://ec.europa.eu/epsc/pdf/publications/strategic_note_issue_12.pdf

respectiv „cooperarea ne face mai puternici”. Conform acestui manifest care explică modelul și rolul Uniunii de Securitate propuse de Junker, „coordonarea între serviciile de securitate, poliție și autoritățile judiciare, atât la nivel național, cât și European, este necesar pentru a reduce vulnerabilitatea Europei în fața unor astfel de riscuri.”⁶ Strategia operațională propusă prin acest proiect se bazează pe trei linii de acțiune: (1) evaluare delimitată și schimb de informații, (2) consolidarea capacității de a răspunde/acționa și (3) gestionarea prin anticipare.

Și totuși, după anunțul făcut de Junker, reacțiile cu privire la noul Comisariat au fost mai degrabă reticente, cele mai multe voci considerându-l încă un indemn la cooperare între statele membre ale UE pentru a preveni apariția unor evenimente similare în viitor, căruia însă îi lipsesc instrumentele operaționale pentru a îmbunătăți efectiv schimbul de informații și pentru a crește numărul acțiunilor comune. Trei luni mai târziu avea să aibă loc atentatul terorist din orașul francez Nisa.

Noi semne de întrebare cu privire la Unitatea de Securitate au apărut la începutul lunii august când Jean Claude Junker l-a desemnat la conducerea recentului creat portofoliu pe Sir Julian King, comisarul numit de Marea Britanie la Bruxelles la câteva zile după votul britanicilor care valida Brexit-ul.

Într-o scrisoare transmisă lui King, Junker a pus accentul pe rolul său viitor de a sprijini implementarea Agendei Europene de Securitate, făcându-l conștient că „misiunea de combatere a terorismului și a criminalității transfrontaliere este o responsabilitate europeană comună.” Acest portofoliu și misiunea lui King – căreia Parlamentul European i-a oferit votul de încredere pe 12 septembrie 2016 – se vor concentra pe implementarea de măsuri operaționale întreprinse la nivel european în acord cu obiectivele stabilite în Agenda 2015-2020. Întrebat în cadrul sesiunii de audieri dinaintea votului despre prioritățile sale pe durata mandatului, King a menționat „consolidarea luptei împotriva terorismului și a crimei organizate, precum și a mijloacelor folosite în acest scop, respectiv întărirea capacității de apărare și de a rezista în fața acestor amenințări.”⁷

Rolul acțional al Uniunii de Securitate în lupta împotriva terorismului este construit ca o „contribuție ce se adaugă la eforturile naționale privind contracararea terorismului” și constă în crearea unui cadru cu rol de coordonare conform cu valorile proiectului comunității europene, în special cu

⁶ Idem.

⁷ Julian King, ANSWERS TO THE EUROPEAN PARLIAMENT QUESTIONNAIRE TO THE COMMISSIONER DESIGNATE. Consultat la adresa <https://polcms.secure.europarl.europa.eu/cmsdata/upload/c9fbef51-b1c6-4781-a8d9-f3cac635f800/FINAL%20written-answers-consolidated-King-07092016II.pdf>

privire la aspectul cooperării. Fără a avea forța unui mecanism politic care transferă responsabilitatea în domeniul securității din plan național la nivel supranațional, Uniunea de Securitate urmărește consolidarea integrării și armonizarea bunelor practici, a capabilităților și informației necesare serviciilor de securitate pentru a reduce acțiunile factorilor ce amenință securitatea în interiorul granițelor europene.